

Republiken som inte fick i Republiken som inte fick

Det spanska inbördeskriget ställde Sverige inför valet att stödja demokratin eller upprätthålla handeln. Stefan Lindgren anmäler en realpolitisk pionjärstudie.

Det spanska inbördeskriget ställde Sverige inför valet att stödja demokratin eller upprätthålla handeln. Stefan Lindgren anmäler en realpolitisk pionjärstudie. Det spanska inbördeskriget ställde Sverige inför valet att stödja demokratin eller upprätthålla handeln. Stefan Lindgren anmäler en realpolitisk pionjärstudie.

Det spanska inbördeskriget ställde Sverige inför valet att stödja demokratin eller upprätthålla handeln. Stefan Lindgren anmäler en realpolitisk pionjärstudie. Det spanska inbördeskriget ställde Sverige inför valet att stödja demokratin eller upprätthålla handeln. Stefan Lindgren anmäler en realpolitisk pionjärstudie.

Det spanska inbördeskriget ställde Sverige inför valet att stödja demokratin eller upprätthålla handeln. Stefan Lindgren anmäler en realpolitisk pionjärstudie.

Det spanska inbördeskriget ställde Sverige inför valet att stödja demokratin eller upprätthålla handeln. Stefan Lindgren anmäler en realpolitisk pionjärstudie. Det spanska inbördeskriget ställde Sverige inför valet att stödja demokratin eller upprätthålla handeln. Stefan Lindgren anmäler en realpolitisk pionjärstudie.

Det spanska inbördeskriget ställde Sverige inför valet att stödja demokratin eller upprätthålla handeln. Stefan Lindgren anmäler en realpolitisk pionjärstudie. Det spanska inbördeskriget ställde Sverige inför valet att stödja demokratin eller upprätthålla handeln. Stefan Lindgren anmäler en realpolitisk pionjärstudie.

stallde Sverige inför valet att stödja demokratin eller upprätthålla handeln. Stefan Lindgren anmäler en realpolitisk pionjärstudie.

Marcos Cantera Carlomagno SVERIGE OCH SPANSKA INBÖRDESKRIGET är den första skildringen av hur det svenska näringslivet ställde sig till kampen mellan den folkvalda spanska republikens regering (1931-39) och Francos kuppmakare i Burgos. Carlomagno svarar för gedigen forskning och gör handfasta analyser av en fråga där det är lätt att gripas av ideologisk körtsynthet. Bland de många orsakerna till den sydeuropeiska fascismen finns en specifikt spansk orsak: det dödliga som hade uppstått i valet 1936 där vänstern och högern värdera fått 50 procent av rösterna. Ingenting på den andra sidan var stark nog att "fredligt" betvinga den andra. De bakomliggande motsättningarna var alltför stora för att kunna urladdas parlamentariskt, vilket i sin tur går tillbaka till den kris som har präglad det spanska samhället ända sedan Napoleonkrigens dagar, menar Carlomagno.

FÖR SVÉRIGES DEL reste det spanska kriget en rad problem. Inom arbetarrörelsen och en del av borgerligheten var solidariteten med den spanska republiken stark. "I striden mellan en svart diktatur och en folklig regim är vårt ställningstagande på förhand givet", sa Per-Albin Hansson. Efter ett inledande utrop av bland andra Gunnar Myrdal, Pär Lagerkvist, Herbert Tingsten och Karl Gerhard bildades Spanienkommittén, där enbart socialdemokrater satt i styrelsen. Men en stor del av fotarbetet utfördes av kommunister. Kommittén fick aldrig något officiellt stöd från socialdemokraterna. Kommitténs ordförande, riksdagsmannen Georg Branting, petades ur partiets verkställande utskott som alltför vänstervriden. Totalt lyckades Spanienkommittén samla in 3,5 miljoner kronor till republiken. Tillsammans med ett regeringsanslag på 1,5 miljoner till spanska flyktingar kom det svenska bidraget, per capita räknat, att bli det största efter Sovjetunionens. Det skulle Franco aldrig förlåta oss. Av 40 000 frivilliga på den republikanska sidan var drygt 500 svenskar. Av dessa skulle 164 aldrig återse "gamla Sverige, luftfisken, äran och arbetslösheten", som en av de hemvändande uttryckte saken.

REGERINGEN BESLUTADE TIDIGT att ansluta sig till den så kallade non-interventionskommittén, där 27 länder, bland dem Italien, Tyskland, Portugal och Sovjetunionen ingick. Den tydligaste konsekvensen av denna kommitté, skriver Carlomagno, var "dess effektiva blockering av den lagliga spanska republikens möjligheter att få militär hjälp". Eftersom västmakterna inte gjorde något för att hindra det tyska militärstödet ansåg sig sovjetiska oförhindrad att leverera vapen till republiken. En viktig skillnad var att republiken fick betala i guld, medan Franco fick det mesta på kredit. För Sverige innebar kriget förlusten av en viktig handelspartner och de svenska företagen hade stora inestående fordringar i Spanien. 1935 gick 8 procent av svensk trävaruexport till Spanien. Under

Det spanska inbördeskriget innebar en stor förlust för Sveriges handel. 1935-38 minskade Spaniens andel i den svenska exporten med 90 procent.

åren 1935-38 minskade Spaniens andel i den svenska exporten med 90 procent. Det föranledde Exportföreningen att ta upp frågan om förbindelser med fascistregimen i Burgos. När England och Burgos träffade handelsavtal i oktober 1937 påskyndades de svenska exportföretagens lobbying. De bildade en egen Spanienkommitté med kammarherre Rolf von Heidenstam som ordförande. Officiellt var kravet inte att erkänna Franco-regimen, bara att sluta ett handelsavtal med den. Man tycks med andra ord inte ha ifrågasatt Sveriges diplomatiska princip att erkänna stater, inte regimer. Men på UD blev det nobben också för de modestare kraven: "Exc. Sandler förbjöd von Heidenstam alla slags privata avtalsförhandlingar och rådde till bildande av bolag för varuutbyte." Från industrins sida målades upp en bild av Spaniens väldiga efterkrigstida behov och att Sverige riskerade att missa taget. Sandler svarade kallt att det där trodde han inte på. **ETT ÅRSLÅNGT KATTRAKANDE** följde, där juntan i Burgos använde handeln som utpressningsmedel för att få ett erkännande. Carlomagno kryddar framställningen med avslöjanden ur arkiven och visar till exempel hur Francos representant i Stockholm, Dafonte, tvingades förfälska generalens tjockkalliga propädr för att alla mäktiga framföra dem till svenska UD. Så småningom beslutade näringslivet Spanienkommitté att som en nödlösning sända sin egen representant till Burgos. Initiativet kom från Ivar Danielsson, Sveriges envoyé i Madrid, som hade utvisats

av republiken för sitt samröre med Franco (senare blev han Raoul Wallenbergs chef i Budapest och sannolikt den som sålde ut honom till ryssarna). **DET INTERNATIONELLA LÄGET** skulle snart svänga till Francos favör. 1937 började britterna tänka om, oroad av sovjetisk närvaro i Medelhavet. I ett GENTLEMEN'S AGREEMENT med Mussolini erkände England och Italien varandras "intressen i Medelhavet". När västmakterna med Münchenöverenskommelsen visade att de inte tänkte stoppa Hitler, började även Moskva att avveckla sitt engagemang i Spanien. Nu slöt Holland och Finland handelsavtal med Burgos och Danmark och Norge skickade representanter dit. I slutet av november slog även den svenska regeringen till reträtt och slöt, sist i Skandinavien, ett handelsavtal med Franco. Det betonades dock att avtalet inte innebar något erkännande av Francoregimen, vare sig de facto eller de jure. När västvärldens ombud flockades i Burgos visade det sig att den ende som inte hade något introduktionsbrev från sin utrikesminister var det svenska ombudet, som bara hade ett brev från kabinettssekreterare Boheman. Och så Finlands ombud förlöstas - som kom utan någon skrivelse alls! Två veckor efter Hitlers inmarsch i Tjeckoslovakien kunde Franco slutligt krossa republiken. När Madrid, Valencia, Alicante och alla de andra stora städerna hade fallit för Francos trupper kom beslutet om ett gemensamt skandinaviskt erkännande av Spaniens nya regering. Emellertid visade sig vinsterna av ett erkännande ha varit betydligt överdrivna

MODERN HISTORIA
Marcos Cantera Carlomagno
Sverige och spanska inbördeskriget
Historiska media, 1999